

SUD-ÀFRICA

“Veritat i
Reconciliació”

Suport al treball de la Comissió Sud-africana "Veritat i Reconciliació"

"Paraules cristianes en el camí de reconciliació: impunitat?, justícia?, perdó?" Totes les ACAT es trobaren a Münster (juny 1995) per intercanviar experiències i idees a l'entorn d'una qüestió que revesteix gravetat en molts [països. Com](#) es pot "fer justícia" i reconstruir una societat després de patir una dictadura, la discriminació, la guerra? Les Esglésies cristianes d'Europa es van reunir a Graz, el juny de 1997, per celebrar i construir "la reconciliació, do de Déu i font de nova vida".

La República de Sud-àfrica porta a terme una experiència específica que pot ser de gran utilitat a d'altres països i en altres situacions.

"Comprens l'amargor de molts, no és fàcil perdonar. Però la nació, a través dels seus representants elegits, va decidir de quina manera examinaríem el nostre passat. Cal acceptar-ho", així s'expressa Mons. Desmond Tutu, premi Nobel de la Pau, arquebisbe emèrit anglicà del Cap, en l'actualitat president de la Comissió "Veritat i Reconciliació". N'hi ha que parlen de "Comissió semi-veritat", perquè els màxims responsables dels crims de *l'apartheid* no col·laboren en aquest procés. Nombroses són les famílies de víctimes que fan seus aquest crit: "No, decididament, no puc perdonar-los. Espero que tinguin una condemna severa."

Molts antics dirigents sud-africans neguen ser responsables dels crims de *l'apartheid* i consideren no haver fet res que necessiti excuses o una petició d'amnistia. La Comissió ha de continuar treballant com a mínim fins a l'agost de 1997.

La FI.ACAT creu en la utilitat de sostenir els artesans d'aquest procés, únic d'aquesta mena, per tal que arribi fins al final de la seva missió. Aquest és el sentit de la nostra campanya.

Des de les primeres setmanes després de la seva elecció, l'any 1994, el president Nelson Mandela ja va proposar la creació d'una **Comissió Veritat i Reconciliació**. Aquesta es posó en funcionament el febrer de 1996, sota la presidència de (l'arquebisbe anglicà i premi Nobel de la Pau, Desmond Tutu, el qual va demanar la jubilació anticipada per tal de poder-s'hi consagrar plenament. La Comissió, la formen 17 jutges: 8 advocats, 2 militants dels drets humans, 3 eclesiàstics i 4 metges. Els 17 jutges es reparteixen en tres subcomissions:

- la primera, per a **les víctimes**, recompta els casos de violacions dels drets humans;

- la segona, respon a les **peticions d'amnistia**, després d'haver escoltat la confessió del qui demana ser amnistià;
- la tercera, finalment, adjudica unes **indemnitzacions** a les víctimes.

En la intenció del president Nelson Mandela, aquesta comissió Veritat i Reconciliació parteix del fet que "els botxins no poden ser perdonats sense una confessió sincera i completa de cara a les declaracions de les víctimes". I encara afegeix: "No hi haurà procés de Nuremberg. Hem de reconciliar Sud-àfrica amb ella mateixa, amb el seu passat *d'apartheid*".

Sis mil denúncies de casos de greus violacions dels drets de l'home al llarg dels 40 anys *d'apartheid* han quedat depositades davant els jutges de la Comissió, i més de mil persones ja han estat escoltades des de l'abril de 1996.

La sotscomissió encarregada d'examinar les peticions d'amnistia ha enregistrat 3.500 demandes (novembre 1996). Efectivament, els autors de violacions poden "confessar" llurs crims davant les víctimes i davant la Comissió. Aquesta decidirà si són amnistiades o enviades davant la Justícia. Aquesta Comissió Veritat i Reconciliació en principi tan sols es reunirà durant **18 mesos** (fins a l'agost de 1997), un temps que pot semblar insuficient per a "eixugar les llàgrimes dels negres, però també dels blancs, dels mestissos... i per a reconciliar Sud-àfrica amb el seu passat *d'apartheid*" (Desmond Tutu).

Al cap de sis mesos de treball, la situació s'ha fet bastant difícil per a l'arquebisbe Desmond Tutu, que rep el retret de mostrar-se massa tou a l'hora d'examinar els crims comesos per l'antic règim, de voler la reconciliació a costa de la veritat, de dubtar d'anar fins al final de la seva missió per tal de no comprometre el "miracle sud-africà". A les famílies de les víctimes, els costa d'acceptar que es concedeixi una amnistia als torturadors i assassins de llurs parents. Cosa que Desmond Tutu comprén: "...però, materialment, la justícia no pot perseguir tothom, no acabaríem mai..."

Sud-àfrica, dos anys després de l'esfondrament del règim de *l'apartheid*, es troba en plena transició i, per tant, vulnerable: estancament de l'economia, creixent inseguretat, canvis massa lents en els *townships* (barris negres), sense oblidar la immigració clandestina (més d'un milió de persones!), ja que, a causa de l'abolició del règim de segregació racial, hi afluïxen tots aquells que volen fugir de la pobresa de llurs països: moçambiquesos, zairesos, nigerians, etc.

La creació i el treball de la **Comissió Veritat i Reconciliació** poden ser una etapa important dins l'esforç de promoure la reconciliació. Però tenen un límit. Aquesta Comissió no pot perdonar; pot alleujar, però no pas guarir les ferides de les víctimes.

El penediment, la confessió del crim, el perdó, la restitució i la decisió de comentar de nou, tot això és important per a un cristià. A les Esglésies

correspon una responsabilitat [particular. Com](#) es pot aconseguir que les víctimes puguin fer entendre llurs veus durant un ofici religiós, per exemple? Com es pot organitzar unes celebracions ecumèniques on els participants puguin compartir llurs experiències i llur sofriment mentre busquen el camí cap al perdó i la reconciliació...? Com es pot prosseguir en profunditat la tasca de reconciliació?

Per acabar, cal subratllar el caràcter únic d'aquesta **Comissió Veritat i Reconciliació** a Sud-àfrica. Fins ara, cap dels països sortits de situacions dramàtiques de dictadura militar (com els de l'Amèrica del Sud) no havia escollit aquesta via. Més aviat tots s'havien inclinat per la impunitat...

Sr. Nelson Mandela
President de la República de Sud-àfrica
c/o Ambaixada de la República de Sud-àfrica
Claudio Coello, 91
28006 Madrid

... de gener de 1997

Benvolgut senyor President,

Ens dirigim a vós per dir-vos que, juntament amb els membres de les altres ACAT (Acció deis Cristians per l'Abolició de la Tortura) de tot el món, ens hem informat sobre els treballs de la Comissió sud-africana Veritat i Reconciliació. De fet, ja el mes de juny de 1995, durant una Trobada de la Federació internacional d'ACAT a Alemanya, sota el lema *Impunitat, Justícia, Perdó*, un representant sud-africà deis drets humans ens havia parlat, amb molta esperança, d'aquesta Comissió.

Ens adonem de la dificultat d'aquesta empresa i dels seus límits. Com es pot arribar a la Veritat? Com es pot construir una autèntica Reconciliació?

Volem expressar-vos el nostre suport i el nostre total encoratjament. Sapigueu que el treball de la Comissió és un model, una esperança per a molts països que han conegut la guerra i els seus esquinçaments.

Voldríem demanar-vos

- que el govern sud-africà posi a disposició de la Comissió tots els mitjans materials necessaris;
- que les víctimes i llurs famílies rebin unes indemnitzacions justes i no dilatòries;
- que s'elabori un programa social complet (en connexió amb les Esglésies i totes les forces vives de la societat civil) per tal de permetre una reconciliació en profunditat;
- que es creï un centre, o diversos centres, per a reunir els arxius que puguin facilitar l'estudi en favor de la lluita contra la impunitat arreu del món.

LACAT està disposada a examinar quin ajut podria aportar al vostre país de cara a realitzar aquests objectius.

Mentrestant, Senyor President, rebeu la nostra respectuosa salutació

Firma

Còpia: Mons. Desmond Tutu
P.O. Box 3162
Cape Town 8000, República de Sud-àfrica

29 de maig de 1997

A totes les ACAT

La campanya de suport a la **Comissió Veritat i Reconciliació**, proposada per la FI.ACAT d'acord amb la línia de la Trobada de Münster, pot ser prolongada encara fins a l'octubre de 1997. Efectivament, si bé la data límit per a depositar les peticions d'amnistia expira el mes de maig, la Comissió continua els seus treballs fins al desembre.

Us transcrivim la carta d'agraïment de Desmond **TUTU**, així com el text d'una de les targetes que va enviar als primers membres de l'ACAT que li van escriure. Quant a la carta que us havíem proposat d'enviar al President MANDELA, us volem informar que les peticions s'havien formulat després de consultar amb un membre de la Comissió Veritat i Reconciliació.

Si heu tingut ocasió de seguir a la premsa els resultats d'aquests mesos de feina, sabreu que 8.000 peticions d'amnistia han estat enregistrades, essencialment de la part de persones ja empresonades i reconegudes culpables. Els principals responsables deis crims de l'apartheid, amb poques excepcions, no han depositat cap demanda, ja que no es reconeixen responsables; seran els "petits caps" els qui pagaran. De la mateixa manera actuen també els principals responsables de l'*Inkhata*. En canviar, alguns alts responsables de l'*ANC* (African National Congress), entre ells el vice-president Mbeki, sí que han depositat una petició d'amnistia, acceptant la responsabilitat deis atemptats que ells havien ordenat de cometre. Han demostrat una autèntica voluntat de reconciliar-se, un desig que no tots comparteixen, hipotecant així el futur.

Els treballs de la Comissió han permès de saber, per exemple, qui va matar Steve Biko, militant no violent contra l'*apartheid*, mort durant la seva detenció, el 12 de setembre de 1977. Encara que la petició d'amnistia deis seus assassins no va ser ben rebuda per la família i els amics, cal destacar que ací, com en molts altres casos, la missió de cercar la veritat s'ha pogut portar fins al final.

Cal, per tant, fer conèixer aquest èxit i sostenir la tasca difícil de tots els protagonistes, que passen per moments extremament durs.

Tal vegada podríeu demanar encara al vostre govern si ha fet res per a ajudar aquesta Comissió. Us agrairíem que ens en tinguéssiu al corrent.

Guy Aurenche, advocat
President de la FI.ACAT

21 d'abril de 1997

trutreconCiliation

Apreciat Maitre Aurenche,

Quan la meya secretària acusó rebut de la vostra carta durant la meya absència el 9 de gener, poc ens imaginàvem l'abast de la campanya de suport que exposàveu en la vostra carta del 2 de desembre.

Els meus ajudants i jo mateix sentim una profunda humilitat i gratitud davant les meravelloses promeses de suport als nostres esforços que hem rebut dels vostres membres. Us serà gratificant saber que la vostra organització gaudeix d'una audiència que respon plenament. Hem rebut centenars de cartes en el nostre despatx, i la rivada encara no s'ha acabat. És un immens confort saber que hi ha tanta gent que es pren els problemes dels drets humans seriosament, i que estan assabentats d'aquesta Comissió i de la seva feina. Al començament vam respondre enviant unes targetes que expressaven la nostra gratitud a aquests corresponents, però ara estem rebent tantes cartes que desafortunadament ens és impossible donar les gràcies a tothom d'aquesta manera.

Molt em plauria, doncs, que traslladéssiu el sincer agraïment dels meus assistents, i el meu propi, a tots els vostres membres pel generosíssim suport que ens donen tant a través de llurs cartes com amb llurs pregàries pel bon èxit de la nostra feina. Digueu-los, si us plau, que el President Mandela i el Ministeri de Justícia ens presten tot el suport que poden. Alguns governs estrangers també s'han mostrat molt generosos en contribuir al Fons Presidencial que servirà per a ajudar en la rehabilitació de les víctimes i en les reparacions envers aquells que van patir violacions dels drets humans.

Moltíssimes gràcies, una vegada més, per tot el que heu fet i encara feu per tal d'ajudar aquesta Comissió. Que Déu us ho pagui.

Sincerament,

Molt Rev. D.M. Tutu

THE MOST REVEREND DESMOND M. TUTU, O.M.S. D.D. F.K.C.
ANGLICAN ARCHBISHOP EMERITUS OF CAPE TOWN

11 Lupin Crescent, Milnerton 7441

T
el: (021) 52 5821

Dear Friend from ACAT

Thank you for your letters of support for our Commission sent to President Mandela and myself. The Commission has a sensitive and difficult task. Your solidarity with our work and your prayers for its success are deeply appreciated.

God bless you

The Most Revd D M Tutu

"Beloved, let us love one another, for love is of God — if there is this love among you, then all will know that you are my disciples."

Estimat amic de l'ACAT,

Gràcies per les cartes de suport a la nostra Comissió que va enviar al President Mandela i a mi. La Comissió té una feina delicada i difícil. Apreciem profundament la vostra solidaritat amb el nostre treball i les vostres pregàries perquè arribi a bon port.

Que Déu us beneixi.

Molt Rey. D.M. Tutu

Expolicies confessen la mort d'un líder *antiapartheid*

Diversos antics polícies sud-africans han confessat l'assassinat de Steve Biko, un dels més famosos militants de la lluita *antiapartheid*, va anunciar ahir la comissió Veritat i Reconciliació (TRC). Els expolicies van admetre llur culpa en quatre fets ocorreguts a Sud-àfrica, entre els quals hi ha la mort de Steve Biko i de nou militants més del Moviment Sud-africà de la Consciència Negra (AVUI, 29.1.1997).

Autoinculpació d'un general de l'*apartheid*

Lexcap dels serveis secrets militars sud-africans, Joep Joubert, ha admès davant la Comissió Veritat i Reconciliació que va preparar un pla destinat a "Veliminació" de militants negres *antiapartheid*. Joubert ha declarat que va actuar sota l'autorització del cap de les forces armades. (*France Presse*, 9.10.1997)

DISCURS D'INVESTIDURA DEL PRIMER PRESIDENT NEGRE DE SUD-ÀFRICA

10 de maig de 1994: Nelson Mandela dirigeix un emocionant discurs al seu poble i a les dignitats estrangeres que han acudit a la cerimònia d'investidura celebrada a Pretòria. Aquest discurs, escrit en un llenguatge sovint poètic, conté paraules d'homenatge a tots els qui quí havien lluitat per abolir l'*apartheid*. També hi ha paraules d'agraïment al seu antecessor, Frederik de Klerk. L'home que ha passat 27 anys a la presó per promoure la igualtat de drets entre negres i blancs, parla de reconciliació.

Avui tots nosaltres, amb la nostra presència aquí i amb les nostres celebracions arreu del nostre país i del món, hem de conferir glòria i esperança a la nounada llibertat.

De l'experiència d'un extraordinari desastre humà que va durar massa, ha de néixer una societat de la qual tota la humanitat ha d'estar orgullosa.

Les nostres accions diàries com a sud-africans corrents han de produir una realitat sud-africana que reforci la fe de la humanitat en la justícia, que enforteixi la seva confiança en la noblesa de ('ànima humana i que sostingui les nostres esperances en una vida gloriosa per a tothom. Tot això ho devem tant a nosaltres mateixos com als pobles del món que tan ben representats són aquí avui.

No tinc cap dubte a dir als meus compatriotes que cada un de vosaltres esteu tan íntimament units a la terra d'aquest formós país com ho estan les famoses xicrandes de Pretòria i les mimoses a la sabana. Cada cop que un de nosaltres toca la terra d'aquest país, notem un sentiment de renovació personal. L'humor del país canvia amb el pas de les estacions. Ens colpeix el sentiment tonificant i de joia quan l'herba es torna verda i les flors s'obren.

Aquesta unitat espiritual i física que tots compartim amb la nostra pàtria comuna explica la profunditat del dolor que tots hem patit als nostres cors, quan véiem com el nostre país s'enquincava en un terrible conflicte, quan el véiem rebutjat, proscrit, i aïllat per la gent del món, precisament perquè s'havia convertit en la base de la més perniciosa ideologia, i de la pràctica del racisme i de l'opressió racial.

Nosaltres, el poble de Sud-àfrica, ens sentim satisfets ara que la humanitat ens ha admès novament al seu si; nosaltres, que érem fora de la llei no fa gaire, ara tenim ('extraordinari privilegi d'acollir les nacions del món a la nostra terra. Volem agrair a tots els nostres distingits convidats internacionals el fet que hagin vingut a prendre possessió, amb la gent del nostre

país, del que és una victòria comuna per la justícia, per la pau i per la dignitat humana. Confiem que continuareu amb nosaltres mentre acceptem el repte de construir la pau, la prosperitat, la igualtat de sexes i de races i la democràcia.

Agraïm profundament el paper fet pel nostre poble i pels seus líders polítics i religiosos, pels líders de les organitzacions de dones, joves i homes de negocis, pels líders tradicionals, i d'altres, per arribar a assolir aquesta fita. Entre ells cal destacar el meu segon vice-president, ('honorable F.W. de Klerk. Voldríem també pagar tribut a les nostres forces de seguretat a tots els nivells, pel distingit paper que han fet per tal de mantenir les nostres primeres eleccions democràtiques i la nostra transició a la democràcia lluny de forces assedegades de sang que encara es neguen a veure la llum.

Ja ha arribat el temps per a curar les ferides. Ja ha arribat el temps de construir.

A la fi hem aconseguit d'assolir la nostra emancipació política. Ens comprometem a alliberar el nostre poble de l'esclavitud permanent de la pobresa, de la misèria, del sofriment, llavor de qualsevol altra discriminació.

Hem tingut èxit en els nostres últims passos cap a la democràcia en condicions de relativa pau. I ens comprometem a la reconstrucció d'una pau completa, justa i duradora. Hem triomfat en l'esforç d'implantar l'esperança en els cors de milions de nostres ciutadans. Acceptem el compromís de construir una societat en què tots els sud-africans, blancs i negres, puguin anar amb el cap ben alt, sense cap por en el cor, amb llur dret inalienable a la dignitat humana assegurat: una nació on brilli l'arc de Sant Martí per la pau amb si mateixa i amb el món.

Com un testimoniatge del nostre compromís per a la renovació de la nostra pàtria, el nou govern interí d'unitat nacional s'encarregarà amb urgència de l'afer de l'amnistia per a la gent que actualment encara està complint penes de presó.

Dediquem aquest dia als herois i a les heroïnes que, en aquest país i a la resta del món, han sacrificat o dedicat llurs vides perquè nosaltres siguem lliures. Llurs somnis s'han convertit en realitat. La llibertat és llur premi.

Ens sentim elevats i confosos per l'honor i pel privilegi que vosaltres, la gent de Sud-àfrica, ens heu concedit com a primer president d'una Sud-àfrica unida, democràtica, no racial i no sexista, per conduir el nostre país fora de la vall de la foscor.

Comprenem que encara no hi ha un camí fàcil cap a la llibertat. Sabem bé que ningú que actui pel seu compte podrà tenir exit. Per aixó hem d'actuar junts, com un poble unit, per a la reconciliació nacional, per a la construcció del país, per al naixement d'un nou món.

Que hi hagi justícia per a tothom. Que hi hagi pau per a tothom. Que hi hagi treball, pa, aigua i sal per a tothom.

Que tots sàpiguin que cada cos, cada ment, cada ànima ha estat deslliurada per tal de viure per a ells mateixos. Mai més, mai més, mai més no tornarà a viure aquest bonic país l'experiència de l'opressió deis uns pels altres, i mai més no tornarem a patir la indignitat de ser la gentussa del món. Deixem regnar la llibertat. El sol ja mai més no tornarà a pondre's després d'aquesta gloriosa fita. *Nkosi sikelele Africa* (Que Déu beneeixi l'Àfrica)!

VERITAT I RECONCILIACIÓ

Sean O'Leary, redactor en cap de la revista sud-africana
Justice & Peace News

Fou el desembre passat, amb el nomenament dels membres de la Comissió Veritat i Reconciliació pel President Nelson Mandela, que Sud-àfrica decidí d'afrontar el seu passat. Militants dels drets humans, juristes, psicòlegs, homes d'Església: 17 comissaris en total, ajudats per uns enquestadors i un equip de 300 persones, s'encarreguen de fer la llum sobre les exaccions de trenta anys de règim d'*apartheid*. Les primeres audiències de la Comissió van tenir lloc el 9 d'abril de 1996, a la província del Cap de l'Est: sobre la taula, més de 15.000 violacions dels drets humans a examinar i 2.700 peticions d'amnistia.

Agradi o no, i ja podem avançar que no hi ha unanimitat en aquest punt, Sud-àfrica disposa d'una Comissió per la veritat i la reconciliació. Fruit d'un compromís polític, presenta algunes imperfeccions constitucionals. Tanmateix, és tot el que tenim i és la nostra única esperança de construir un futur que sigui més radiant que no pas el nostre passat. La qüestió és saber si la Comissió podrà donar els resultats que n'esperem. Què li demana el país, a la Comissió? La resposta es podria resumir així: hi ha la necessitat de reconèixer el sofriment del passat i de donar-ne fe, un sofriment que, per a molts, continua en l'actualitat, pel fet de no saber què s'ha esdevingut d'un pròxim, de no conèixer els responsables, d'haver patit dècades de violacions dels drets humans a gran escala. Hi ha la necessitat de prendre acta d'aquest passat atroç, que restarà en el nostre record com a memòria dels esdeveniments i com un advertiment perquè en el futur no es permeti mai més que succeeixi res de semblant. Com a país, som en un equilibri inestable entre el deure de recordar i un punyent desig d'oblidar.

Per al millor, per al pitjor

La Comissió s'ocupa també del perdó que, en la terminologia de la Comissió, porta el nom d'amnistia. Per al millor i per al pitjor, Sud-àfrica ha decidit de no triar el camí de la justícia, i això malgrat el fet que la gran majoria de les víctimes reclama justícia, i no pas perdó o amnistia. Cal reconèixer que Sud-àfrica, amb la Comissió, intenta d'assolir un ordre moral més elevat que la mera justícia. La Comissió vol arribar a la guarició i a la reconciliació. Aquesta crida a la justícia és incompatible amb el desig de guarir i de reconciliar. Hem de reconèixer, de totes maneres, que la rea-

lització d'aquest desig és una aposta audaç que demana el suport eficaç i col·lectiu de totes les persones de bona voluntat.

Però la Comissió fa alguna cosa més que consignar les històries i ponderar l'amnistia. La seva meta és construir un nou ordre moral, ara que emergim de les runes del nostre passat. Sud-àfrica és un desert espiritual, realitat que es concreta en una terrible taxa de criminalitat, en l'esfondrament de les estructures familiars i en un menyspreu creixent per la dignitat de la persona humana. La nostra nació necessita una guarició espiritual, i la Comissió ens ofereix els mitjans perquè aquesta guarició espiritual sigui operativa. Però, serà la Comissió capaç de guiar la nació cap a un acte de confessió nacional i de reconciliació que porti a la guarició espiritual? La pregunta és certament justificada.

També podem preguntar-nos quina serà la contribució de l'Església en general, i de Justícia i Pau en particular, al procés de guarició de la nostra terra. De quina manera participaren en l'obra de la Comissió?

Prioritat per a les víctimes

La nostra màxima prioritat hauria de ser que les víctimes tinguin fàcil accés a la Comissió. Per això, en primer lloc hem d'exposar la finalitat, els objectius i els treballs de la Comissió. Sabem qui són els que van sofrir en el passat. Tenim el deure d'oferir-los l'espai necessari per tal que puguin relatar la seva història si així ho desitgen. Això es pot fer de diferents maneres. Per exemple, podríem procurar que els membres de la Comissió anessin a les províncies per escoltar el relat de la gent. Hauríem de recordar la importància de la traducció i del consell, sobretot tenint en compte que aquest relat pot ser traumàtic per a aquell qui l'explica. Tanmateix, l'experiència ha demostrat que el fet d'explicar els esdeveniments, en el marc d'una acollida atenta, pot produir la guarició.

També es podrien posar per escrit les històries de les persones, amb la finalitat que siguin reconegudes i conservades com a fets que formen part de l'herència del passat. Podríem anar encara més lluny. En tot el territori, grups de supervivents es reuneixen per compartir llurs relats, per donar-se suport els uns als altres i presentar-se davant la Comissió. Són els anomenats grups *khulumani*, que traduït del zulu vol dir, "donar testimoni". Sens dubte, aquests grups ajuden moltíssim perquè les persones puguin afrontar el passat, i serien especialment recomanables en les regions que han conegut els desastres socials més grans.

És inútil que l'Església, i Justícia i Pau, tinguin com a preocupació més gran l'assistència als autors de crims en recerca d'amnistia. Amb tot, no hem de refusar d'ajudar aquestes persones. Hem de recordar que els

autors dels crims comesos, en un cert sentit, són també víctimes i que, encara que no podem justificar llurs actes, sabem que sovint han actuat sota pressió.

Ens sembla més pertinent intentar de saber qui va ordenar aquests crims i fins a quin grau del poder cal remuntar-se per tal de trobar els comandaments. No seria pas gens estrany que un bon nombre de persones que actualment ocupen càrrecs de prestigi i que estan fora de tota sospita, tinguin les mans brutes de sang. Un dels beneficis secundaris de la Comissió podria ben ser el d'identificar els responsables de la majoria de les atrocitats comeses en el passat. I si es descobrís que hi ha funcionaris autors d'atrocitats, caidria veure si han de continuar en llurs funcions.

Un repte per a l'Església

Ens cal mirar més enllà de les estructures de la Comissió per a reflexionar sobre la manera de contribuir a la guarició i a la reconciliació. Seria factible, a nivell de les diòcesis, crear serveis que poguessin treballar a favor de la curació i de la reconciliació? Imagineu una església o un estadi on víctimes i criminals s'agafessin de la mà, per sobre de llur sofriment i de llur pena, i s'abracessin en un autèntic acte de guariment i de reconciliació. Quin símbol tan potent per al país!

No podem deixar de mencionar el món de l'esport, en particular el rugbi, el criquet i el futbol, per la importància de llur contribució a la construcció nacional el darrer any. És, sens dubte, un repte que ens (lancem a l'Església. Serem capaços i tindrem una voluntat real d'afrontar el repte? Cal recordar que mots com guarició, perdó, reconciliació i gràcia són termes morals, dels quals l'Església és la guardiana. Hom podria afirmar sense por d'equivocar-se que, si l'Església no s'implica en aquest procés, els objectius de la Comissió no podran ser assolits en llur totalitat. No és raonable esperar que els membres de la Comissió potencien ells sois la guarició i la reconciliació. Fa falta un esforç col·lectiu per part de tots els grups socials de cara a donar suport al treball i a l'objectiu de la Comissió. El món econòmic, per exemple, es mostra remarcablement silenciós quan s'anomena la Comissió. Cadascun de nosaltres porta el pes de la culpabilitat col·lectiva pels esdeveniments que han tingut lloc i, per tant, tothom ha d'assumir aquest nostre passat i participar en la construcció del futur.

Finalment, a Sud-àfrica falten llocs, falten monuments on fer el dol del passat. I la nació tampoc no ha assumit el dol. El dol facilita l'expressió catàrtica d'una emoció reprimida; permet que la persona se sobreposi al sentiment de pèrdua i es vegi capaç de recollir les peces escampades del seu món destrossat i de recomençar a viure. El mateix es pot dir d'una

nació. No n'hi ha prou de reconèixer el que va passar. També en aquest cas hem d'assumir el dol de les desaparicions tràgiques i sovint absurdes esdevingudes en el passat. Una manera d'aconseguir-ho seria la construcció d'uns monuments com a testimonis de les nostres pèrdues i del nostre dolor. A Washington, per exemple, un mur de marbre negre porta el nom dels 58.100 americans morts en el llunyà Vietnam. Encara avui, milers d'americans es dirigeixen, en una mena de pelegrinatge, cap a aquest mur. El fet de veure el nom de llurs parents així recordat els és font de consolació i de guarició. Sud-àfrica necessita un equivalent africà, un lloc on els noms dels morts de tots els camps siguin recordats i reconeguts. Els qui queden han de poder saber que llurs éssers estimats no van morir per no res. Ara, molts es troben angoixats i dubten de la raó per la qual llurs parents van morir. La Comissió té la tasca de fer desaparèixer aquests dubtes i de restablir la memòria dels desapareguts.

Sud-àfrica s'ha embarcat en una empresa que és tot un repte. Per arribar a bon port, per a guarir la nostra nació, és absolutament necessari que la Comissió rebi tot el suport i tota l'ajuda que li faci falta. Un esforç col·lectiu que aplegui els enormes recursos del nostre país, pot aconseguir que la nostra nació, dividida i malferida, experimenti la guarició. Si fracassa la Comissió, nosaltres mateixos en seríem els responsables.

* * *

Com que la Comissió no disposarà de prou temps (el seu mandat és oficialment de divuit mesos), ni tampoc no té els mitjans suficients, les Esglésies sud-africanes seran cridades a fer un paper important en un segon pla. Ja fortament compromeses en el procés de reconciliació, els pastors i preveres recolliran els relats de les víctimes i ajudaran a apaivagar llur dolor.

ENTREVISTA A GILLIAN SLOVO

Conxa Rodríguez, Londres (AVUI, 18 de febrer de 1997)

Gillian Slovo és una de les tres filles del polític blanc sud-africà Joe Slovo i de Ruth First, assassinada l'any 1982 amb carta bomba a Mopambic per la seva lluita contra l'apartheid. Després de la mort de Joe, ara fa dos anys, Gillian va iniciar una recerca en el passat familiar que l'ha portat a encarar-se amb l'assassí de la seva mare. La família Slovo va ha ver de deixar Sud-àfrica l'any 1964 en ser prohibits el Congrés Nacional Africà (CNA) i el Partit Comunista, liderat per Joe Slovo, encarregat també de la lluita armada del CNA, i es va instal·lar a Londres. Nelson Mandela va nomenar Joe ministre de l'Habitatge sabent que s'estava morint de càncer. La Comissió per a la Veritat i la Reconciliació investiga la mort de Ruth, però Gillian no espera més resultats que els de la seva recerca, continguda en el llibre que s'ha publicat fa poc: "Every secret thing: my family, my country" (Tots els secrets: la meua família, el meu país').

Gillian Slovo ha hagut de madurar per a entendre l'activitat *anti-apartheid* dels seus pares. En aquesta entrevista, Gillian parla del seu país i diu que, tot i que el racisme no ha desaparegut, la lluita d'avui a Sud-àfrica és contra la pobresa.

C.R. Les filles de Nelson Mandela van dir-li que era el pare dels sud-africans, però que no havia tingut temps de ser-ho d'elles. Vosté se sent també una filla desatessa o traïda pels pares?

G.S. Desatessa sí, traïda, no. Ells van escollir la lluita política que a Sud-àfrica en aquells moments volia dir clandestinitat, presó, reunions secretes, viatges i estar poc a casa pendents dels fills. Hi ha una contradicció entre les meves experiències infantils i llur elecció, però això ningú no ho pot resoldre.

C.R. Quan van matar la seva mare vosté tenia 30 anys. Va arribar a reconciliar-s'hi?

G.S. No ens vam reconciliar, però sí que teníem una relació rica i estreta, i també canviant. Última vegada que vam estar juntes vam tenir una forta baralla, que ara veig com una confrontació generacional. La meua mare era un personatge poc corrent. En la seva generació, les dones elegants de raga blanca ni feien política ni tenien oficis remunerats. Venia d'un sector privilegiat de Sud-àfrica i en canvi es va dedicar intensament al periodisme i a la política. Jo sé que se sentia culpable per la poca atenció que ens dedicava i per no complir la seva responsabilitat de mare.

C.R. Tot i ser part de la seva vida i analitzar la seva família, en el seu

(A-

bre manté una certa fredor i una certa distància dels esdeveniments...

G.S. Era molt conscient que, si escrivia un llibre sobre coses que per a mi són doloroses, havia de ser honest i me n'havia de distanciar, evitant la queixa i l'autocompassió. La veritat és que no ho sento així, no em sento víctima, ni de la política dels meus pares ni de Sud-àfrica. La recerca que he fet després de llur mort i de la redacció del llibre m'han canviat la manera de pensar en ells. Ara els admiro, encara que no viuria una vida com la d'ells.

C.R. Se sent sud-africana o anglesa?

G.S. Quan sóc a Sud-àfrica em sento anglesa, quan sóc aquí em sento sud-africana. He viscut més aquí que allà, però una part meua està localitzada a Sud-àfrica.

C.R. Com la tractaven en els anys que Margaret Thatcher deixa que els del Congrés Nacional Africà eren una colla de terroristes?

G.S. Jo no em feia amb el cercle de Margaret Thatcher; per als meus amics, el CNA era admirable.

C.R. Creu que el seu pare, després de formar part d'un govern nacional postapartheid, va morir realitzat?

G.S. No, perquè ell no volia morir. Tenia massa coses a fer. El més curiós del meu pare és que va ser famós en l'última etapa de la seva vida. Quan jo era petita no era conegut. Si els companys d'escola ens preguntaven a què es dedicava, sempre contestàvem que era *ajudant de recerca*, perquè dir revolucionari o encarregat de la lluita armada no quedava bé. Si era fora, era de viatge de negocis. Recordo molt bé que no ens convidaven a algunes festes per l'activitat política dels meus pares. Quan van venir a Londres, aquí ningú parlava de Sud-àfrica. Quan dèiem que érem de Sud-àfrica, ens preguntaven si al nostre poble els lleons anaven pel carrer. Jo venia d'una ciutat gran i els meus pares no m'havien portat mai al zoo, així que tenia 12 anys i no havia vist mai un lleó.

C.R. Anglaterra, en general, va ser dels països que més va pressionar contra el règim racista de Sud-àfrica. Vosté hi va participar?

G.S. Sí, tot i que políticament no he estat mai tan activa com els meus pares, tinc també les meves conviccions. Llavors em sentia orgullosa del meu pare. Vaig tornar per primera vegada a Sud-àfrica l'any 1990 i era diferent, però no absolutament diferent. L'element racista continua en una part de la comunitat de raga blanca; una altra part se sent culpable del que han fet en el seu [nom. Com](#) poden desaparèixer els racistes de la nit al dia?

C.R. *Actualment la Comissió per la Veritat i la Reconciliació investiga l'assassinat de la seva mare. Què n'espera, vosté?*

G.S. No n'espero tot el que voldria. No tenen recursos per a investigar amb profunditat. Tant de bo em sorprenguin; de moment no m'ha impressionat la informació que he rebut. He hagut d'enviar sis faxos per rebre una resposta. L'objectiu de la Comissió és bo, però hi ha molts problemes.

C.T. *Com va localitzar l'assassí de la seva mare?*

G.S. Vaig assabentar-me que un dels que havien participat en la confecció del paquet bomba era un membre de la policia que, com d'altres, ara ha deixat l'ofici per muntar els seus negocis i que estava disposat a parlar. Segons ell, matar activistes era una feina. Vaig assabentar-me també que la policia tenia molta documentació sobre l'assassinat i que podia omplir sis carros de supermercat, però quan vaig demanar-la només hi havia tres fulls; la resta s'havia destruït.

C.R. *En la seva recerca va trobar també un germanastre de 20 anys d'edat, fill del seu pare, i un amant de la seva mare. Li falta trobar alguna cosa més?*

G.S. No, ja en tinc prou. El que m'agradaria saber és qui va donar les ordres per enviar la carta bomba. Sospito que va ser algun alt càrrec del govern perquè en aquell moment la meua mare tenia nacionalitat britànica i vivia fora de Sud-àfrica, però crec que no ho sabré mai. Sé que els que ho van fer no seran castigats ni tindran remordiments. Voldria que també patissin.

C.R. *Busca revenja?*

G.S. No, perquè estic contra la pena de mort; ni per als assassins de la meua mare ni per a ningú, però voldria que les conseqüències dels seus assassinats els arribessin també a ells.

C.R. *Què vol dir el títol "Every Secret Thing..."?*

G.S. Ve d'un paràgraf de la Bíblia, on diu: "El dia del Judici, tots els secrets seran coneguts." És una referència al viatge metafòric que he fet ara i que no hauria pogut fer abans. Vaig créixer en el secretisme; ara puc preguntar, si més no. No he descobert tots els secrets, però alguns sí.

C.R. *Com veu Sud-àfrica després de Mandela?*

G.S. Els sud-africans han demostrat una enorme capacitat d'oblidar. La gran lluita és ara contra la pobresa, i això Mandela ho reconeix. És una lluita (larga i dura. El meu pare deia que era dur fer la revolució, però que encara ho era més tenir poder després de la revolució. La pobresa

crea tensió social. El futur està en l'excepcionalitat dels sud-africans i en el govern, que ho vol fer bé: no pas a tots els països els governs volen fer-ho bé.

C.R. *El seu pare va ser marxista tota la vida i quan va arribar al govern era en un país capitalista. Com va conciliar les dues doctrines?*

G.S. El seu comunisme no seguia el model soviètic: era part de la lluita social i antiracista. Una de les seves fites com a ministre de l'Habitatge va ser facilitar un acord entre l'Estat i el sector privat per la construcció d'habitatges. Sabia que necessitava Sud-àfrica al marge dels seus somnis polítics. Va escriure sobre el col·lapse dels països de l'Est, però no era la seva preocupació principal. Entre 1990 i 1994, el Partit Comunista Sud-africà era el que creixia. Ell també defensava un govern d'unitat nacional que parlés per tots els sectors socials.

ENTREVISTA A JACOB SELEBI

Ambaixador davant la Missió Permanent de Sud-àfrica a Ginebra

Anne Cuneo (*Journal* n° 3, agost-novembre 1996, de l'APT)

L'ambaixador Selebi és optimista. Afirmar que la prevenció de la tortura requereix un desenvolupament econòmic a través del qual cada individu pugui mantenir la seva dignitat. No existeix un desenvolupament econòmic semblant en un país on els homes no siguin lliures: els ha de ser possible d'ocupar-se no solament de llurs problemes immediats de supervivència, sinó també de llur identitat. Jacob Selebi està segur que l'Àfrica se'n sortirà. En té la convicció, una convicció basada en una llarga experiència. Militant del Congrés Nacional Africà (CNA) durant tota la seva vida activa, va conèixer la presó i la tortura. En l'actualitat, representa el seu país a Ginebra.

"Els africans van perdre llur identitat durant el procés colonial", ens diu. I afegeix: "És essencial d'impedir que els excolonitzats copin llurs colonitzadors. És un autèntic problema per a les persones que estan en el poder. Si, inconscientment, la gent admirava els que posseïen el poder d'oprimir-los, ara corre el risc d'imitar-los. Encara es fa més gran la nostra preocupació, considerant que l'única formació que els excolonitzadors van atorgar als excolonitzats era de caràcter militar. I els exèrcits no són democràtics. A l'exèrcit, la regla és: ordenar i controlar. El problema, d'altra banda, no es limita a l'Àfrica: a l'Amèrica Llatina es va veure el que homes com Pinochet a Xile pogueren fer en prendre el poder."

Jacob Selebi confia en la forra del procés democràtic. "Es comenta a comprendre que és impossible detenir l'onada democràtica, i davant d'això sorgeixen governs democràticament elegits a tot arreu d'Àfrica."

Amb un gest de la mà aparta la qüestió del tribalisme. "Els tutsis i els hutus van viure junts durant molt de temps. El problema no radica realment en llur pertinença tribal. L'autèntic problema és l'accés al poder, el qual, per la seva banda, permet als seus detentors l'accés als recursos. Això no és exclusiu d'Àfrica: si Europa passés fam i se li tirés un tros de pa, els europeus es matarien entre ells com ho fan els africans. Cal abordar els grans problemes de l'Àfrica, com són l'accés als recursos, a l'habitatge, a l'aigua, a l'electricitat, a l'educació, a un bon sistema sanitari. És l'únic camí."

Torna a repetir la seva conclusió i insisteix: "És l'únic camí. El denominat Occident va passar per sobre del problema dels drets socials, econòmics i culturals. Nosaltres deïem: tenim dret al desenvolupament, i Europa ens contestó: de cap manera. Tanmateix, deu existir un dret a l'educació, a la salut, entre altres. Si aquests drets fossin assegurats, els problemes dismi-

nuirien notòriament, no hi hauria més genocidis. Si tots tinguessin una millor vida, tots respectarien la vida de l'altre."

"Aleshores, com podem prevenir la tortura?"

"La prevenció de la tortura no s'obté si no va acompanyada del desenvolupament econòmic. Naturalment, cal subratllar la importància de la instrucció, de l'educació en els drets humans. Però també és necessari proporcionar feina, ja que aquesta facilita l'accés als recursos, al benestar. La població sud-africana està marcada per la fam. Un nen de deu o dotze anys, detingut per haver robat menjar i recios un cert temps en una presó, quan surt, què hi troba? Més fam. Tornarà a robar, serà detingut per segona vegada, i ara ja és un "criminal reincident". Aleshores se li preguntarà si pertany a una banda i, per fer-lo parlar, serà torturat. Si no fem cessar aquest cercle viciós, no abolirem mai la tortura. Aquests "criminals reincidents" són majoritàriament persones ordinàries a les quals s'hauria hagut de donar una oportunitat a fi que seguissin un camí normal."

Prevenir la tortura

Partint d'aquesta perspectiva, Jacob Selebi està convenut que la prevenció de la tortura va lligada a una acció global que posi l'èmfasi en el desenvolupament. El desenvolupament també passa, entre altres coses, per millors condicions per al personal penitenciari: horaris més redits, bones condicions de treball, educació, promoció. Cal que els guardians se sentin part integrant de la societat.

Quant a l'educació sobre els drets humans, ha de ser sistemàtica.

"La població ha d'estar informada dels seus drets; cal un alt grau de seguretat; i es necessiten organismes de vigilància —inspectors de presons que tinguin accés als detinguts de forma privada; una supervisió parlamentària, etc. Tot això acompanyat per una real voluntat de resoldre el problema. Sobretot, la policia no ha de ser utilitzada per a batalles polítiques que defensen el sistema vigent. Les forces de l'ordre han de ser vistes per la població com a protectores i no pas com un cos constituït per a perseguir el ciutadà. Hem intentat de fer això a Sud-àfrica, i també hem procurat integrar els policies que havien torturat. Els hem donat un termini: si confessen llurs actes passats i se'n penedeixen, obtindran l'amnistia; si no, en expirar el termini, la justícia seguirà el seu curs."

"Però a països com Ruanda i Burundi, o Libèria, no és tan senzill."

"A l'Àfrica hi ha 53 països. Si i'un o l'altre té problemes —a vegades en part per culpa de l'intervenció dels europeus o dels nord-americans— no es pot jutjar tot l'Àfrica amb aquest prisma. L'autèntic problema és que encara

no hi ha un vertader respecte dels drets humans. Sovint els governs respecten aquests drets només si això els dona bona imatge, si d'aquesta manera la comunitat internacional els veu com a campions dels drets humans. També hi ha una certa dosi de racisme en tot això: Europa, per exemple, no respecta a tot arreu els drets humans de la mateixa manera. Ens ha d'ajudar amb feina, no amb missioners. Les paraules boniques no són suficients. Cal que Europa doni un exemple."

En conclusió, a Jacob Selebi no li cap el dubte: per a ell, malgrat els incidents del camí (per greus que siguin), la democràcia acabarà triomfant a tot l'Àfrica. Està decidit a seguir lluitant per aconseguir-ho.